

הראי"ה קוק על: הבעיה והתיקון של "פסיכולוגיית ההמונים" Rav Kook on: The Danger of and Solution to the 'Psychology of the Masses'

עין איה / שבת פרק ב, ס"י רלא, על שבת לג ע"א, עמ' קפח-קפט

1. בעון גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר (ויקרא יח, כז) כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתוב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתוב (ויקרא יח, כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה ובעבודת כוכבים כתוב (ויקרא כו, ל) ונתתי את פגריכם וגו' וכתוב והשמותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אזרה בגוים בשמיטין וביובלות כתוב (ויקרא כו, לד) אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתוב (ויקרא כו, לד) כל ימי השמה תשבות:

א. החלאים המקרים כשמזדמנים באיזה חברה כללית כ"ז שהם מתקבצים בריבוי גדול מפרטי אישיה, צריכה החברה ההיא מירוק ורפואה. וכפי ערך החולי כן יהיה ערך הרפואה, והמכאוב יהי כפי אופן ההשחתה. כל מה שהשריש יותר עמוק בחיי הכלל ע"י צירוף הפרטים, כן יהיה צריך מכאובים יותר גדולים לדחותו. והם הנם משקלי תוכחות עלי עון שמדת משפט הצדק העליון אוחזת בס ליסר גויים ולהוכיח לעמים רבים.

ב. אמנם תוכל האומה להתרפא ע"י שינויים נמרצים לטובה בדרכי חייה, שלא יהיו נקנים כ"א ע"י יסורין, רעב, דבר, חולי, חרב, ביזה וכיו"ב. אבל האומה בכללה תוכל להשאר במקומה בארצה ובמכונה.

ג. לא כן המה החלאים שהם פוגעים ביסודות של מעמד החברה, שכשהם נפגעים, מקבלת החברה כולה צורה מושחתה, והמחשבות וההרגשות העקריות על יסודות החיים נלקות ממאורן. וע"פ [זה] יהיו כל דרכי העם והארץ מסובכים באלפי מגרעות קבועות, שהן הולכות ומשחיתות דורות עולמים מבלי אפשרות להרפא, כי הם הולכים ומסתבכים בעצם צורת האומה ועומק נפשה.

ד. לזה אין דבר מועיל כ"א "כליון חרוץ שוטף צדקה" (ישעיה י, כב), גלות שלמה (עמוס א, ו), שהאומה נעקרת מיסודה ממכונה, מכל תהלוכותיה וצביונה. רק אז כשתכיר עותתה הכללית, תכנס הרפואה והטבת הדרכים הפרטיים לכלל מעשה. ואח"כ כשיקובצו בניה לתוכה, יוכלו לחבר צורה חדשה מטוהרת מלכלוכי הלכלוכים הכלליים.

ה. ולפעמים כ"כ עמוק מושרשת היא ההשחתה הכללית עד שקבעה לה יתד בעומק חיי האומה, עד שגם אחרי פיזור והטבת דרכיה תוכל לשוב למעמד הקדום בקלקול או דומה לו. כי גדולה ההשרשה של קלקולים יסודיים הנובעים מעומק הכלל, כשנתקלקלו יתידותיו, ציבור לא מייתי (תמורה טו ע"ב) ורוח עם איננו נמחק כ"ז שהוא קיים וקשור בעבר שלו. וזה פועל בין להיטיב בין להרע. "והתודו את עונם ואת עון אבותם" (ויק' כו, מ), "ואף בעונות אבותם אתם ימקו" (שם, לט), וכשמתחבר העם עם הארץ, שצביון החיים המקולקל פרח בהם בחזקה, יוכלו יסודות הרקבון לשוב ולפרח.

ו. התרופה המצטרפת לזה עם הגלות שהוא פועל בשלילתו מחיקת הצורה הכללית עם מגרעותיה, היא הושבת הארץ ע"י אחרים, עמים זרים, שעם שהם יהיו ג"כ בעלי חסרונות וחלאים מוסריים, אבל אין החלאים הזרים מתאימים לרוח האומה עצמה ואינם נקלטים בה בקליטה טבעית, והרוח של הישוב הציבורי דוחק שלא יוכל להתעורר כ"כ על נקלה רוח חדש וזר לגמרי, שכבר נתרחק הרבה מן הארץ. ובין כך וכך יוכלו הקרעים להתאחד, והאומה עלולה

יותר אז, בשובה אל ארצה, להתרפא רפואה שלמה מבלי לשוב אל **חטאת נעוריה**, "כי בושתי עלומיך תשכחי" (ישעיה נד, ד).

ז. הכח הראשי הפועל בחיי הכלל לקבע להם צורתם הנאותה והמתאימה אל יסודות החיים הראויים להתכונן לאורך ימים ולהתעלות ביתר מעלה מדור לדור, היא **קדושת המשפחה** כבודה ושלומה, והשאיפה הפרטית העמוקה לראות חיים טובים כשרים שלווים ומלאים תם ויושר בחוג משפחתו. כשהיסוד הזה פורח יפה, הוא הולך ומתערה, ומתענף אח"כ לחיי עם שלם בתור משפחה אחת קדושה וטהורה, נאורה ומלאה עז של צדק. "גן נעול אחותי כלה, גל נעול מעין חתום. שלחך פרדס רמונים עם פרי מגדים, כפרים עם נרדים" (שה"ש ד).

ח. מה שהוא מביא שואה כללית על היסוד המרכזי של החיים הכלליים ומחשיך את כל מאור וכל טוהר שבהם, הוא **גילוי עריות**. כשהיסוד הטוב שראוי להיות **לברית עם** נלקה, שוב הכח העממי מבקש לו תפקידים זרים וסמוכות של רשע שאין בהם יסוד וממש, והרשעה הולכת וזוקפת קומה עד להשחית, עד שחיי החברה מוכרחים להתרקב מעומק שרשיהם. וסוף כל סוף לא תמצא תרופה כ"א הגלות השלמה, והפגת המרירות שבחיים הכלליים הרעים הקשורים ג"כ עם הארץ ותנאיה, ע"י אחרים שבאים ויושבים שם.

ט. הדבר המעמיד את **חיי המשפחה וחיי הציבור** לתן להם **אור חיים** של פריחה ותוספת כח, תלוי בעקרו באותו הציור האידיאלי של **כללות החיים**. לפי גודל האמת שבו, ולפי הזוהר המושכל והנצחי הקלוט בקרבו, כן תגדל נשמת האומה, תפרח ותתקיים.

י. ולפי השפלות שביסודו הרוחני, כן יתפשטו ממנו ענפים שהם זמורות (עמוד קצ) זר המביאים קפידה וקלקלה כללית. כלל שפלות המחשבה הראשית העליונה שבעליונות היא **עבודה זרה**, ע"כ היא מביאה לעולם את הגליות הכלליות. "רועו עמים וחותרו... התאזרו וחותרו, התאזרו וחותרו" (ישע' ח, ט).

יא. חילוף **המעמדים והמקומות**, שינויי **המושגים**, המחלישים את כח הציורים המורגלים והמעשים הקבועים הנלוים להם, יחוללו את **ההכשר לרפואה** הכבירה הנצרכת למחלה המקפת את כל הגוי כולו, מראשו עד רגליו, ע"י השחתת ע"ז.

יב. אמנם בכל אופן היותר רצוי שבחיי החברה, אי אפשר לה לרשות הרבים שתלקט במלקט וברהיטני, וא"א **לחברה לאומית שלמה בלא עקמומיות שבלב**, שעולה כאבק ומקלקלת את **חלקי המכונה** הכללית ומעלה עליהם חלודה. ע"ז חקקה תורתנו הקדושה חק ההפסק, **השביתה הכללית**. כל זמן שסדרי החיים החברותיים הולכים **במרוצת הזרם** שלהם, **קשה לתקן כל קלקול**. והקלקולים המעשיים הם אינם עומדים בפני עצמם כ"א הם מסבבים ג"כ **מבוכות בדעות**, שכ"ז שהסביבה איננה מתאמת לדיעות הרצויות והקדושות בפועל, היא עוזרת להוליד דיעות רפויות ובלתי נכונות. מובן שהשרשת הדיעות שע"פ המעשים לוקחת זמן של **תקופה יותר ארוכה**, ולעורר את טהרתם ותיקונם צריכים שינויים יותר נמרצים ו**מורגשים**.

יג. ע"כ **השמיטה** היא מכוונת לעומת ההשבתה של המהלך המעשי בחלקים היותר חשובים של החברה, וע"ז נותנת היא יד למצא חשבונותיה המעשיים ע"פ השיקול של דעת היותר עליונה "ושבתה הארץ שבת לד'" ובהשויה מעשית, **שמיטת כספים** והעזיבה הכללית מתבואת הארץ עד אותה ההרחבה של הנטייה המעשית אפילו **לזכות בעלי החיים**, הנשכחת הרבה לפי מעמד הסואן של **החברה הסוערת** בגילגול אופניה עם כל מגרעותיה המוסריות והנלוים להן.

יד. וה**היובל** כבר הוא עומד לתן לב חדש ורוח חדשה מקודש העליון, על מצב **הדיעות** שנקלטו במגרעותיהן לרגלי החסרונות המעשיים. ע"כ **השמיטין והיובלות** הם הנם מעמידי הכלל בארץ ד', להיות לעם לד' אלהי ישראל, אוהב חסד משפט וצדקה בארץ. והביטול מזה הוא ממשך את החלאים החברותיים, עם כל חלאת תולדותיהם העיוניות והמעשיות מבלי הרפא, עד שתבא המחלה לזאת המדרגה הירודה שרק הדבר הנורא מכל, החרבן הכללי, ההפסק האיום המחליף את כל יסודות הכלל "ברוח משפט ורוח בער", הוא יעזור לדחיית החלקים הנרפשים ולחידוש הצורה באור חדש, **כל ימי השמה תשבות**.